

Hétköznapi történelme

(Szekrényessy Attila: Eperjes története képekben. Lilium Aurum, 2013)

Minden egyes szakmának vannak árnyékosabb oldalai. Olyanok, amelyek nélkül nem létezhetne, amelyek jelentősége megkérdőjelezhetetlen, amelyek ugyanúgy legitimálják a szakma egészét, de amelyekkel kevésbé szeret foglalkozni az emberek többsége. Mert minimum ugyanannyi munkát, befektetett energiát igényel, mint más szakterületek, olykor többet, az eredmények mégsem annyira látványosak, nem teátrálisak, nem mutatkoznak annyira nagyszerűnek, jelentőségük mintha a valódinál kisebbnek tűnne. Szóval nem divatdiszciplínák.

Mi, irodalomtörténészek sem divatból foglalkozunk marginális, vagy éppen marginalizálódó területekkel. Pedig például a kortárs nemzeti kisebbségi irodalom vizsgálata eleve nem kecsegtet azzal, hogy az egyetemes magyar irodalomra általánosan és sokáig érvényes, látványos megállapítások sorát produkáljuk. Például a szlovákiai magyar irodalom az utóbbi fél évszázadban ritka esetekben volt képes az egyetemes magyar irodalom időszerű trendjeivel és teljesítményeivel valós interakcióba lépni, még kevésbé volt képes az egyetemes magyar irodalom fejlődésére hatni. Ez tehát nem olyan kutatási terület, amelyen az irodalomtörténész beírhatja magát azon irodalomtörténészek elit klubjába, amelyet majd évtizedek múlva is naponta, tankönyvi szinten idéznek az egyetemes magyar irodalom történetével és kiemelten vizsgált szerzőivel, műveivel kapcsolatban. Sztárirók sikereivel foglalkozni divatosabb és népszerűbb, mint például a női szempont érvényesülésével az kárpátaljai magyar prózában vagy a háború utáni szlovákiai magyar regények tömeglélektani aspektusaival. Holott jelentőségükben utóbbiak sem volnának alábbvalóak az előbbinél, ha léteznének egyáltalán... Miként a proktológia sem kevésbé fontos a gyógyításban, mint az agysebészet.

Szekrényessy Attila – ha jól emlékszem – 2006-ban keresett fel ismeretlenül e-mailben, hogy az általam akkor vezetett Plectrum kiadót érdekelné-e a sároszisepi Bujanovics kastélyról írt monográfiája. A fentiek ismét tudatosultak bennem, amikor a szöveget átlapoztam. Bevallom, kezdetben némi

távolságtartással közelítettem a kötethez, hiszen kit érdekelhet, és milyen tanulságokkal szolgálhat egy kelet-szlovákiai község mára letűnt világa... Üzleti szempontból meg egyenesen öngyilkosság megjelentetni az ilyet, mondjuk, Romsics Ignác Trianon-könyvének 2006-os szlovák verziója mellett... Sároszisep kontra Trianon...

Persze, tudtam én, hogy kiadóm Patrióta sorozatában miért jelentetek meg helytörténeti munkákat. De időre volt szükségem. Nem történésként ugyanis ki kellett békülnöm a gondolattal, hogy ez a téma és ezek a kutatási eredmények valóban fontosak és jelentősek. S amikor már láttam, Szekrényessy Attila valóban nem azzal foglalkozik (néhány féldilettáns, ám szorgalmas önjelölt „kollégájával” ellentétben), hogy nótászó mellett elsirasson a szuvas istállógerendából származó százhetvenhárom rozsdás és görbe és semmiféle tárgyi, szimbolikus vagy gondolati értéket sem képviselő szöveget, megérteni véltem, miért fontos egy háromszázas lakosságot el nem érő kisközség történelmének egy szakasza.

Ugyanazért, amiért most egy mára teljesen átalakult, a régió szempontjából nagyobb, jelentősebb város, Eperjes. Múltja, logikus rendbe szedett, történelmi összefüggéseiben látott és láttatott kisebb és fontosabb eseményei tökéletesen kirajzolják Közép-Európa és az ország, pontosabban országok bármilyen irányú fejlődési tendenciáit. A szerző ezen eseményeket értelmezve kicsiben, lokális aspektusból festi le az egyetemes és a globális. Mikroközösségek fontosságát és működési, fejlődési törvényszerűségeit, logikáját emeli ki, mert e közösségek által megélt és formált évszázadok tökéletesen leképezik és illusztrálják az Európában történelmi léptékkal mérhető folyamatokat. Eperjes históriája egyben sok más város és sok ország históriája. (A könyv kivitele sem öncélúan dekoratív, hanem jelentőségutajdonító, hangsúlyozó a funkciója.)

Ebben áll nemcsak e kötet, hanem számomra – ahogyan olvasóként látom – a szerző eddigi műveinek, a történeti segédtudományokkal való szorgos és időigényes foglalkozásnak a jelentősége.

Olyan adatsorok és érvrendszerek felkutatása és szolgáltatása a tanulságok levonásához, az általánosító és tipizáló kijelentések alátámasztásához, amelyek nem csupán az egyetemes magyar történelem legismertebb, leglátványosabb, legtöbbit hangsúlyozott hatásmechanizmusainak kutatásában érdekeltek. Szekrényessy és más hozzá hasonló helytörténészek kirajzolják azt a térbeli és időbeli kontextust, amely létezésének és alakulásának köszönhetően a parádés, nevezetes, teátrális történelmi események lejátszódhattak. Igaz ugyan, hogy például a mindenki által ismert kuruc harcok óriási hatást gyakoroltak a közvetlenül és a közvetetten érintett területekre, Eperjesre és a megyére dettó. Ám az szintén igaz, hogy etnikai, nemzeti, vallási, szakmai, kulturális közösségek több évszázadnyi napi munkája, kalapálása, gyalulása, vetése, aratása, kereskedése, imádkozása, éneklése, falbontása és vályogvetése, sőt gyávasága vagy bátorsága, hősies vagy megalkuvó viselkedése, gyermekek nemzése vagy akár csak borivása ugyanúgy óriási hatást gyakorolt mind egy-egy régió, tájegység, mind pedig egész országok fejlődésére.

Szekrényessy a sokaknak ismeretlen területek mára még többek számára ismeretlen, félig-meddig elfeledett hétköznapijaiban látja meg azokat a fontos és jelentős részleteket, összefüggéseket, amelyeket én a *mindennapi történelem* kifejezéssel illetnék. Azt a történelmet mutatja föl, amelyet eleink reggeltől estig és estétől reggelig megélték. Akár fárasztó, unalmas, monoton volt számukra, akár szórakoztatón cselekményes. Azt a részben pátosztalan, emberi történelmet mutatja föl, amelyet ma mi magunk is élünk kifizetetlen számláinkkal, lyukas cipőnkben, szófogadatlan, de imádott gyermekeink, szófogadatlan, de már kevésbé imádott főnökeink és vezetőink körében, csak még nem telt el elég *jelen idő* ahhoz, hogy történelemnek hívhassuk.

Azt a történelmet mutatja föl, amely nélkül Magyarországon nem lenne sem törökdhálás, sem szabadságharcok, sem világháborúk, sem nemzeti tragédiák, sem európai kereszténység, sem semmi. De ha mégis lenne, nyilván más lenne.